

והיה לשון שמחה, עקב מרמזו על אחרית הימים. שמחה גדולה תהיה לפני ביאת המשיח שתהיה התעוררות לתשובה.
עוד פירוש כמו שאומר אב לבנו בסוף תהא מוכרח לשמוע לי, עדיף שתשמע בטובה ולא בחזקה (מ.ש.ת.).

יש עוד פירוש עקב לשון סוף, שאדם יתבונן לפני שעושה דבר אם זה רצון ה', זהו שאומר והיה, עקב פירוש לשון עקב תשמעון בכל דבר צריך לברר אם זה דבר ה'.
עקב ר"ת קדש בית עיניך, עוד ר"ת קדש עצמך במותר לך.

והיה לשון שמחה, אם תקיים זאת כתוב בהמשך הפסוק "ושמר ה' אלוקיך לך וכו'", ותזכה לכל הישועות.
והיה עקב תשמעון מי שמחזיק עצמו כמו עקב בענוה דבריו נשמעים.
ברוך תהיה מכל העמים. אם תסתכל על הגוים מה הם לעומת ישראל, בכל מצב ברוך תהיה.

וכל מדוי מצרים וכו' לא ישימם בך ונתנם בכל שונאיך. לשון שימה, אומרים חז"ל במנחות נט ע"ב שזה דבר מועט, ונתינה לשון מתנה, ומתנה זה הרבה, זה שאמר, לישראל אפילו לא שימה, אבל לגוים תהיה נתינה גדולה, הרבה מכות.

וכל מדוי מצרים וגו' לא ישימם בך. אומר הגר"א בגלל זה טרחו התנאים בהגדה להרבות יותר מכות למצרים חמישים מכות או מאתיים מכות או 250 מכות כדי שכמה שיותר מכות לא יבואו על ישראל.
אשר ה' אלהיך נותן לך. דרשו רז"ל: (ב"ק ק"ג ב) בזמן שמסורין בידך, מכאן למדנו שגזל הגוי אסור בזמן הזה, ואמרו חכמינו ז"ל (שם) שהוא יותר חמור מגזל ישראל מפני חלול השם.

המסות הגדולות. רש"י אומר לשון נסיונות, והתרגום מפרש לשון ניסים.
וגם את הצרעה. חז"ל אומרים שהיו שני סוגי צרעה, אחד של משה ואחד של יהושע, והצרעה של משה לא עברה את הירדן, רק עומדת מרחוק וזורקת מרה על עיניהם.
והאבן עזרא אומר לשון מצורעת, שיהיה לגוים צרעת בגופם.

כל המצוה. אומר רש"י שאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, על כן יש לזרז את עצמו בכל מצוה שהוא לבדו יגמור אותה.
ויענך וירעבך. יש אומרים, שהיו אנשים חשובים שלפעמים לא בא המן ליד האוהל שלהם וזה היה רחוק, והוא התבייש ללכת רחוק לחפש את המן כנראה שנכשל בעבירה ויתפרסם הדבר, ולכן היה מעדיף לשבת בביתו בלי אוכל, וזהו ויענך וירעבך שהיה מענה ומרעיב עצמו בביתו.

שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה. בפ' כי תבוא כתוב נעלך לא בלתה, והתירוץ שאלו שיצאו ממצרים היו להם נעליים והם גדלו אתם, אבל אלו שנולדו במדבר לא היו להם נעליים, ועליהם נאמר שרגלם לא בצקה.

ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם. בדרך כלל לחם לבד קשה לאכול וצריך גם להטעים את הלחם, אבל עני אין לו במה להטעים את הלחם, ואוכל לחם לבד, ואומרת התורה שתאכל לחם לבד ויהיה לו טעם טוב וטעים, לא בגלל עניות אלא הלחם עצמו יהיה טעים וטוב, וזהו אשר לא במסכנות.

הצל"ח שואל, שכתוב בפסוק "שבעת המינים" ומה שקודם בפסוק הוא קודם לברכה, וקשה הרי התורה צריכה לומר רשימת הפירות

ואולי כולם שוים, וא"כ מהיכן הראיה שהוא קודם, ומתוך למה כתבה התורה בתוך הפסוק עוד פעם ארץ, אלא לרמז שיש כאן דין קדימה.

הרב מבריסק אמר שאם התורה אומרת רשימה זהו דין קדימה, ואם התורה היתה רוצה שלא יהיה לפי הסדר, היתה אומרת במקום אחר סדר רשימה אחרת, כמו: "הוא משה ואהרן" ו"הוא אהרן ומשה" להראות ששקולים הם. וכמו שמצינו אצל בנות צלפחד שהתורה כתבה שני רשימות להראות ששקולים הם בצדקות.

הרבי אמר לתלמידים סימן, הגרעינים 1. "זית" יש לו רק גרעין אחד. 2. "תמר" יש לגרעין סדק וזה כמו שנים. 3. "גפן" כשיש בענבים גרעינים, יש בהם שלשה גרעינים זה שלישי. (וגם המילה גפן מתחילה באות ג' סימן לשלישי). 4. "תאנה" יש לה הרבה גרעינים קטנים זה רביעי. 5. "רימון" יש לו הרבה גרעינים גדולים זה חמישי. זית שמן למה לא מזכיר זית בעצמו, מפני שהזית קשה לשכחה לכן מזכיר זית שמן.

יש מימרא בפומייהו דרבנן. "האב משכח והבן מפקח", פירוש הזית משכח והשמן טוב לשכחה. הנה אם תסיר מן האב שהוא הזית מספר ז"ך ישאר שמן שהוא הבן, וזה מרמזו בפסוק ויקחו אליך שמן זית זך כתית, ר"ל ויקחו אליך מספר שמן מן מספר זית ע"י זך כתית שתכת את המספר זך מהזית (בן יהודע הוריות יג:).

ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת. אומר התרגום יונתן, ארץ אשר חכמיה גוזרים גזרות ברורות כמו ברזל ותלמידיה שואלים שאלות מסומנות כנחשת. ומקשים מה זה שייך לאמצע הפסוקים המדברים משבח פירות הארץ, ומתרגמים שהכוונה דהרי ע"י ריבוי אכילה בא לו לאדם שכחת התורה ומצותיה כמ"ש "שמנת עבית וגו'", אולם באכילה מפירות ארץ ישראל אדרבה יש תוספת קדושה כמ"ש הב"ח או"ח סי' ר"ח שקדושת הארץ נשפעת מקדושת הארץ העליונה והיא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ ועל כן אנו אומרים ונאכל מפריה ונשבע מטובה כי באכילת פירותיה אנו ניוונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה. ויש מוסיפים שחז"ל אומרים שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, רמז שהארציות דהיינו הגשמיות שלה גבוהה במדרגה מכל הארצות כי מוספת קדושה על האדם.

"לא תחסר כל בה" ובהמשך "ואכלת ושבעת". חז"ל אומרים לעולם לא יפתח אדם פה לשטן, זה שאמר מי שאומר "לא" פירוש אין לי, תחסר "כל בה", אבל אם אתה אומר יש לך הכל אז ואכלת ושבעת (בן איש חי).

ואכלת ושבעת וברכת. מעצם ה"ברכת המזון" ושבעת, שתשבע מהתענוג שאתה זוכה לברך.

ואכלת ושבעת. ההלכה היא שבעת ברכת המזון צריך לשבת, וכתוב בתוס' ברכות רמז שבעת שהוא מילים שב-עת.

הראשונים שואלים למה לא תיקנו ברכה על ברכת המזון אשר קדשנו במצותיו וציונו לברך ברכת המזון, ומתרגמים שלא תיקנו ברכה על ברכה דאם כן אין לדבר סוף, דכמו כן צריך לומר עוד ברכה על הברכה שעשה.

ה"שפת אמת" מתוך שברכת המזון היא ברכה על הכרת הטוב, וכל אחד מבין שעל אכילה צריך לתת הודאה, וזה לא רק ענין של קדושה שיגיד על זה אשר קדשנו ולכן לא תיקנו.

כתוב בהלכה שצריך לתת 10 אצבעות על הפת בשעת ברכת המוציא,

כנגד 10 מילים של ברכת המוציא.

כנגד 10 מילים שבפסוק ויתן לך.

כנגד 10 מילים שבפסוק ארץ חטטה שעורה וכו'.

כנגד 10 מצוות עד שמגיעה הפת לפה, לא תחרוש בשור ובחמור, לא תזרע כלאים, לקט, שכחה, פאה, לא תחסום שור בדישו, תרומה גדולה, מעשר ראשון, מעשר שני, וחלה (בעל הטורים).

כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. מפרש התרגום שה' הוא שנותן את העצות לקנות נכסים.

והיה אם שכוח תשכח את ה' אלקיך. והיה לשון שמחה, אם שוכחים את השמחה זה מביא לשכחה ה'.

לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. שואלים, הרי משה היה למעלה כמו מלאך, ואם כן מה בא לומר בזה שלא אכל ולא שתה, האם מלאך צריך לאכול ולשתות. אלא משה מתלונן שהפסיד בגלל ישראל מצוות שיש באכילה ושתיה, נטילת ידים בברכות הנהנין וברכת המזון.

לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. החפץ חיים מסביר שמשה אמר שהצטערתי עבורכם 40 יום להתפלל בלי לאכול ובלי לשתות.

בתפילה יש 3 הנהגות ישיבה, עמידה, נפילה. לפני שמונה עשרה בישיבה, שמונה עשרה בעמידה, תחנון בנפילה, זה שכתוב בפ' "ואשב בהר" "עמדותי" "ואתנפל" לפני ה'. כי כתוב בהלכה ש"ואנחנו לא נדע" אומרים בישיבה. ו"מה נעשה" אומרים בעמידה. וזה שאנו אומרים ואנחנו לא נדע מה נעשה, עשינו כל מה שאפשר גם ישבנו וגם עמדנו וגם נפלנו על פנינו (שולחן ערוך).

כי יגרת מפני האף והחמה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא. כתוב בתרגום יונתן שבעת ההיא שלח ה' חמישה מלאכים מחבלים שהם נקראים אף וחמה וקצף ומשחית וחרון כדי לחבל את ישראל, וכששמע זאת משה רבם של ישראל הלך והזכיר השם הגדול והנכבד והקים מקבריהם את אברהם ויצחק ויעקב ועמדו בתפילה לפני ה' ומיד הושמדו שלושה מהם ונשארו שנים אף וחימה, ובקש משה רחמים וכלו והושמדו גם הם וחפר בור בארץ של מואב והטמינם בשבועת השם הגדול והנורא, וזהו מה שכתוב כי יגרת מפני האף והחמה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם וישמע ה' אלי, שיראתי מפני הרוגו והחימה שרגז ה' עליכם להשמיד אתכם, ושמע ה' תפילתי.

ועתה ישראל מה ה' אל-היך שאל מעמך וגו'. מכאן אמרו רז"ל (מנחות מג ב) שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שדרשו אל תקרי "מה" אלא "מאה", כלומר מאה ה' אל-היך שואל מעמך.

בפסוק זה יש 99 אותיות ועם האות אל"ף שתשים במלת "מה" ישלמו ל-100 אותיות, ותיבת מה תקרא "מאה", כדי לרמוז בדרך אסמכתא שחייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות. וכן יש אסמכתא לזה מפסוק (תהלים קכח, ד) "הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'", כי ירא ה' יש לו לברך ברכות כמנין "כי כן". עוד רמז שכתוב (שמואל ב, כג) "נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על", שדוד קיים ברכות כמנין "על". כי דוד המלך ע"ה יסד מאה ברכות, ואח"כ שכחום, וחזרו אנשי כנסת הגדולה ויסדום. (רבינו בחיי).

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל. "מה" לשון ענווה כמו "ונחנו מה", צריך להתנהג בענווה.

וגם מה שכתוב "ועתה" צריך תמיד לומר ועתה – מעכשיו יש לעבוד את ה', כי היצר תמיד מייאש, וצריך שיאמר לו מעתה אני מתחיל,

כמו שאנו אומרים בסוף אשרי מעתה ועד עולם, מיד מעתה אני מתחיל מחדש.

ומלתם את ערלת לבבכם. ובפ' נצבים כתוב ומל ה' אלקיך את לבבך. הבא ליטהר מסייעין אותו מקודם, ומלתם תתחיל אתה להילחם נגד היצר הרע לבד, ואח"כ אני יסייע, וזהו ומלתם ואח"כ ומל.

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד. פעם בא אחד לר' חיים מברסק ואמר שיש לו קושיות נגד התורה, ואמר לו הגר"ח זה לא קושיות רק תירוצים לתרץ למה אתה עושה מעשים רעים, ולכן איני עונה לך תירוץ כי לקושיא שייך תירוץ, אבל לתירוץ לא שייך תירוץ... וזה מרומז בפסוק, ומלתם אם תלמדו מוסר, לא תקשו עוד לא תשאלו קושיות.

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד. מכאן שצריך ללמוד מוסר, וזה מוריד את ערלת הלב.

וכתבתם על מזוזות ביתך, וכתב אח"כ למען ירבו. אומר בעל הטורים שהמזוזה שומרת שלא יבוא המשחית. יש מפרשים מזוזות נוטריקון מילים זו מות. גם השם שדי שכתוב על המזוזה ר"ת שומר דלתות ישראל.

חז"ל אומרים מי שיש לו חולה בבית ילך אצל חכם ויתפלל עבורו, ממך כל חולי ר"ת "חכם".

מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון. אומרים שארץ ישראל נמצאת כל הזמן בתוך מקוה מסביב ומטהרת עצמה, מצפון נהר פרת, ממערב הים הגדול, ממזרח כנרת, נהר הירדן, ים המלח, מדרום ים סוף.

לא יתייצב איש בפניכם. והרי אנו רואים שהגוים עשו מלחמה עם יהושע, רק הפירוש לא יתייצב היינו לא יתגבר נגדך (מפרשי נ"ך).

תורה:

כתוב בפרשת חוקת "באר חפרוה שרים". חז"ל אומרים שהתורה נמשלה לבאר, שואלים למה דווקא לבאר ולא למעין או לבור, ומתרצים שהמעין נובע מעצמו, והבור אין לו מים מעצמו, אבל הבאר יש לו מים, אבל צריך לעבוד בו כדי שיצאו לחוץ. כך התורה יש לה כל הסגולות בתוכה רק צריך לעמול בה כדי שתצא לחוץ.

רבי יוסי בן קיסמא אומר פעם אחת פגע בו איש ורצה שיבוא אצלו ויתן לו הרבה כסף, ענה לו אפילו שיתנו לי כל הכסף שבעולם, איני רוצה לדור אלא במקום תורה. שואל המהר"ל אם יהיה לו הרבה כסף הוא יוכל לבנות מזה הרבה ישיבות ותלמודי תורה. ומתרץ שלא מספיק שיהיה לו הרבה כסף גם צריך לזכות לזה, על זה חשש אולי אין לו זכות מספיק לבנות ישיבות.

חינוך: כתוב בפר' דברים 'כאשר תעשינה הדבורים', דבורה נותנת עקיצה וגם דבש, לימוד על מחנך את אחרים שאם נותן עקיצה שיתן גם דבש.

פרשת עקב 111 פסוקים. 6 עשה, 2 לא תעשה, הפסרה: "ותאמר ציון" (ישעיה' מ"ט).

פרקי אבות פרק ה'.

הדלקת הנרות: 7:00

שקיעה: 7:39 מוצאי שבת: 8:18 ר"ת: 8:51.

סוף זמן ק"ש מג"א: 8:25

אליכטיגין פריילאכין שבת קודש

לע"נ הגה"צ ר' גרשון אביגדור ב"ר חיים זצ"ל נלב"ע י"ג תשרי תשע"ב